

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2017

Zuzana Mrázková

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta

Katedra francouzského jazyka a literatury

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Výskyt minulých časů v díle současného francouzského autora. Porovnání.
Usage of past tenses in a work of a contemporary french author. Comparison.

Zuzana Mrázková

Vedoucí práce: PhDr. Eva Müllerová, CSc.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: B ČJ - FJ

2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Výskyt minulých časů v díle současného francouzského autora. Porovnání.* vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 13. 7. 2017

.....

podpis

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování PhDr. Evě Müllerové, CSc. za její cenné rady, připomínky a trpělivost při vedení mé bakalářské práce.

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá analýzou frekvence a užití minulých časů ve zvoleném úryvku vybraného díla francouzského autora. Pozornost je věnována jak užití jednotlivých francouzských minulých časů, tak i překladu těchto časů do českého jazyka. Formou porovnání originálu s dvěma různými verzemi českého překladu daného díla sledujeme množství významů francouzských minulých časů a zároveň způsoby jejich překladu do jazyka českého. Cílem práce je zhodnotit míru užití jednotlivých minulých časů a poskytnutí vhledu do této problematiky budoucím pedagogům.

KLÍČOVÁ SLOVA

sloveso, minulé časy, přísudek, slovesný vid, překlad

ANNOTATION

The thesis analyses the frequency and the use of past tenses in a selected extract of a particular piece of work by a French author. Not only does it focus on the use of French past tenses, but also on their translation into Czech. By comparing the original version with two different Czech translations, it is possible to observe the number of meanings that French past tenses express and the ways these can be translated into Czech. The aim of this paper is to evaluate the extent of the use of the different past tenses and to provide future teachers with an insight into this issue.

KEYWORDS

verb, past tenses, predicate, verbal aspect, translation

Obsah

ÚVOD.....	1
1 ROBERT MERLE: LA MORT EST MON MÉTIER.....	3
1.1 La mort est mon métier	3
1.2 Překlady do českého jazyka	3
1.2.1 Antonín Jaroslav Liehm.....	3
1.2.2 Jarmila a Vlastimil Fialovi.....	4
2 KONCEPCE MINULÝCH ČASŮ VE FRANCOUZŠTINĚ A ČEŠTINĚ.....	5
2.1 Koncepce minulých časů ve francouzštině	5
2.2 Koncepce minulých časů v češtině	5
3 ANALÝZA FREKVENCE MINULÝCH ČASŮ	6
3.1 Originál	6
3.1.1 Passé simple.....	6
3.1.2 Imparfait de l'indicatif.....	7
3.1.3 Passé composé	7
3.1.4 Plus-que-parfait de l'indicatif.....	7
3.1.5 Passé antérieur	8
3.1.6 Imparfait du subjonctif.....	8
3.1.7 Plus-que-parfait du subjonctif.....	9
3.1.8 Conditionnel passé.....	9
3.1.9 Passé récent.....	9
3.2 Překlad A. J. Liehma.....	10
3.3 Překlad J. a V. Fialových	10
3.4 Shrnutí.....	10
4 MORFOLOGICKÁ ANALÝZA MINULÝCH ČASŮ A JEJICH PŘEKLADU	11
4.1 Passé simple	11
4.2 Imparfait.....	15
4.3 Passé composé.....	18
4.4 Plus-que-parfait.....	20
4.5 Passé antérieur.....	23
4.6 Imparfait du subjonctif.....	24
4.7 Plus-que-parfait du subjonctif.....	25
4.8 Conditionnel passé	25
4.9 Passé récent.....	26
5 SYNTAKTICKÁ ANALÝZA MINULÝCH ČASŮ A JEJICH PŘEKLADU.....	28
5.1 Přísudek slovesný.....	28

5.1.1	Přísudek slovesný jednoduchý.....	28
5.1.2	Přísudek slovesný složený.....	30
5.2	Přísudek slovesně-jmenný.....	31
6	SOUSLEDNOST ČASOVÁ.....	33
6.1	Nepřímá řeč.....	33
6.2	Souslednost v dalších větných konstrukcích.....	35
7	GÉRONDIF A JEHO PŘEKLAD.....	38
8	DIDAKTICKÉ VYUŽITÍ PRÁCE.....	42
	ZÁVĚR.....	43
	RÉSUMÉ.....	46
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	48
	Primární literatura.....	48
	Sekundární literatura.....	48
	SEZNAM PŘÍLOH.....	50

ÚVOD

Tématem této bakalářské práce je analýza užití minulých časů (*passé simple*, *passé composé*, *imparfait de l'indicatif*, *imparfait du subjonctif*, *passé antérieur*, *plus-que-parfait de l'indicatif*, *plus-que-parfait du subjonctif*, *conditionnel passé*, *passé récent*) ve vybraném díle francouzského autora 20. století. Toto téma jsme zvolili proto, že systém minulých časů ve francouzštině je značně složitý, a proto bychom chtěli popsat a komentovat jednotlivé situace, ve kterých jsou výše uvedené časy použity.

Zároveň budeme pracovat s dvěma českými překlady dané knihy, z nichž u každého příkladu užití francouzského minulého času uvedeme příslušné české větné konstrukce. Z každé verze knihy analyzujeme stejný úsek v rozsahu padesáti sedmi, resp. padesáti a čtyřiceti šesti stran textu. Jedná se o první část knihy, v níž je zastoupena jak pasáž vypravěče, tak pasáž dialogů, což budeme zohledňovat v analýze frekvence jednotlivých časů.

Jsme si vědomi toho, že problematika minulých časů je pro české studenty velmi obtížná, a proto si klademe za cíl nejen popsat a komentovat užití francouzských minulých časů, ale také osvětlit tuto problematiku budoucím učitelům francouzského jazyka na ne příliš rozsáhlém vzorku knihy. Domníváme se, že bohatý soupis příkladů, který bude součástí naší práce, by mohl být použit učiteli francouzského jazyka přímo ve výuce pro demonstrování rozdílů mezi minulými časy a jejich jednotlivými významy.

Pro francouzsky psanou literaturu je typicky užívaným časem *passé simple*, a to v průřezu celé její historie. Vybrali jsme si dílo z poloviny 20. století a chtěli bychom potvrdit či vyvrátit tendence k vytrácení se tohoto času vzhledem k vývoji literatury, protože ačkoliv je *passé simple* v literatuře hojně se vyskytujícím časem, v běžné řeči se neužívá a v současnosti by mohly tyto tvary vyvolávat nuanci zastaralosti, podobně jako v české literatuře např. přechodníky. Pro toto zjištění provedeme statistickou analýzu jednotlivých minulých časů.

Dále všechny minulé časy podrobíme morfologické a syntaktické analýze, uvedené příklady porovnáme s příslušnými českými konstrukcemi a pokusíme se okomentovat zvolený postup překladatelů. V souvislosti s francouzskými minulými časy se také budeme zabývat sousledností časovou. Ze syntaktického hlediska očekáváme výskyt jednoduchých i složených přísudků s logickou převahou přísudků jednoduchých, a to i ve formě složené.

Vzhledem k tomu, že současně pracujeme i s českým systémem minulých časů, chtěli bychom se věnovat také případným zvláštnostem jeho užití v kontextu s překladem

analyzovaného úryvku. Cílem této práce je analyzovat a komentovat použití jak francouzských, tak i českých, minulých časů a v jednotlivých příkladech porovnat, popř. zdůvodnit jejich užití.

Práce je rozdělena do 8 kapitol. V první kapitole se budeme krátce zabývat vybranou knihou, jejím autorem a jejími překladateli do českého jazyka. V druhé kapitole představíme koncepcce francouzských a českých minulých časů, podle kterých budeme pracovat. Ve třetí kapitole okomentujeme provedenou statistickou analýzu minulých časů a uvedeme příklady jejich zastoupení v pásmu vypravěče i řeči postav. O jednotlivých minulých časech a jejich užití z morfologického hlediska pojednáme ve čtvrté kapitole, ze syntaktického hlediska pak v páté kapitole. Šestou kapitolu věnujeme problematice souslednosti časové. V sedmé kapitole se budeme zabývat *gérondif* a jeho překladem do českého jazyka v rámci analyzovaného úryvku knihy. V poslední kapitole nabídneme budoucím pedagogům možnosti didaktického využití naší práce.

1 ROBERT MERLE: LA MORT EST MON MÉTIER

1.1 La mort est mon métier

Robert Merle, francouzský spisovatel, překladatel, literární historik a profesor literatury narozený v Alžírsku, proslul svými romány *Za sklem*¹, *Malevil*² či třináctidílnou ságou *Dědictví otců*³. Za svůj úplně první román, *Víkend na Zuydcoote*⁴, získal Goncourtovu cenu. V naší práci se budeme věnovat dalšímu z jeho románů, knize *La mort est mon métier*, jenž poprvé vyšel roku 1952. Jedná se o válečný psychologický román, který je portrétem Rudolfa Langa, postavy inspirované životem Rudolfa Hösse, nacistického zločince a velitele koncentračního tábora Osvětim. Celý příběh je vyprávěn v ich-formě, tedy samotným Langem, a tak má čtenář možnost sledovat ideový přerod této postavy jejíma vlastníma očima od 13 let až do vynesení rozsudku v dubnu 1946.

1.2 Překlady do českého jazyka

V češtině vyšlo toto dílo ve dvou překladatelských verzích, poprvé roku 1955 v překladu Antonína Jaroslava Liehma, podruhé roku 1990 v překladu Jarmily a Vlastimila Fialových. Překlad A. J. Liehma následně prošel v roce 2005 korekturou PaedDr. Libora Hlaváčka, Ph.D., o jehož případných úpravách se také zmíníme.

Abychom předešli záměně jednotlivých překladů, budeme v celé práci u příkladů používat následující zkratky: A. J. L., 1955 (překlad A. J. Liehma z roku 1955, který budeme uvádět pouze v případě, že se bude lišit od překlad A. J. Liehma z roku 2005); A. J. L. (překlad A. J. Liehma s korekturou PaedDr. Libora Hlaváčka, Ph.D.); J. a V. F. (překlad J. a V. Fialových).

1.2.1 Antonín Jaroslav Liehm

Antonín Jaroslav Liehm (*1924) je známý český publicista a překladatel z francouzštiny. V letech 1968 – 1969 pracoval v Paříži a poté se rozhodl zůstat v exilu. Přednášel na významných světových univerzitách (Sorbonna, Université de Paris, City University of New York, University of Pennsylvania a mnohé další), redigoval časopis *Lettre*

---

¹ *Derrière la vitre*; 1970

² *Malevil*; 1972

³ *Fortune de France*, 1977 - 2003

⁴ *Week-end à Zuydcoote*; 1949

internationale a věnoval se překladům děl Louise Aragona, Jean-Paula Sartra a právě Roberta Merla.

1.2.2 Jarmila a Vlastimil Fialovi

Vlastimil Fiala (1920 – 1993) byl výtvarný kritik a překladatel z francouzštiny. Před rokem 1989 vydával své překlady pod jménem své ženy Jarmily Fialové (*1925), která působila jako redaktorka v nakladatelství Odeon a taktéž překládala z francouzštiny.

2 KONCEPCE MINULÝCH ČASŮ VE FRANCOUZŠTINĚ A ČEŠTINĚ

2.1 Koncepce minulých časů ve francouzštině

V naší práci jsme se rozhodli pracovat s koncepcí francouzských minulých časů podle Yvonne Delatour a Dominique Jennepin popsané v *Nouvelle Grammaire du Français*⁵ a s koncepcí Josefa Hendricha (*Francouzská mluvnice*⁶). Podrobnější popis tvoření vybraných časů (*passé simple, passé composé, imparfait de l'indicatif, imparfait du subjonctif, passé antérieur, plus-que-parfait de l'indicatif, plus-que-parfait du subjonctif, conditionnel passé, passé récent*), které se vyskytovaly v originální verzi vybraného díla, přikládáme v příloze (Příloha I).

2.2 Koncepce minulých časů v češtině

Koncepce minulých časů v českém jazyce je značně jednodušší, protože v českém jazyce nejsou zcela striktně dána pravidla pro souslednost časovou, stejně jako se knižní jazyk neliší od běžně mluveného v takové míře, jako je tomu ve francouzštině. Z hlediska morfologie pracujeme převážně s kategorií vidu (*dokonavý/nedokonavý*) a také s násobeností děje⁷. Významnou roli pro správné pochopení českého minulého času hraje kontext věty (např. příslovečná určení) i děje, který čtenáři teprve poskytuje potřebné detaily, jež jsou ve francouzštině mnohdy obsaženy již v jednotlivých minulých časech.

V oblasti syntaxe pracujeme s jednotlivými druhy přísudku (*slovesný jednoduchý, slovesný složený, slovesně-jmenný*). Rozhodli jsme se pro terminologii podle novější, sémantické koncepce podle *Skladby spisovné češtiny*⁸, přestože jsme zároveň pracovali také s Hendrichovou *Francouzskou mluvnici*, která reprezentuje klasické morfologické pojetí přísudků.

---

⁵ 2004

⁶ 2001

⁷ *Česká mluvnice* (Havránek – Jedlička; 1988)

⁸ Grepl M. – Karlík P., 1986

3 ANALÝZA FREKVENCE MINULÝCH ČASŮ

V této části se budeme věnovat frekvenci výskytu jednotlivých časů v originálu, resp. v jednotlivých překladech. Zároveň zde uvádíme příklady užití jednotlivých minulých časů jak v pásmu vypravěče, tak v přímé řeči postav. Do přílohy přikládáme také jednoduché grafické zobrazení této statistiky (Příloha II).

Analýza frekvence minulých časů předcházela při psaní této práce rozboru užití jednotlivých minulých časů v kontextu knihy, kterému se budeme podrobně věnovat v kapitole čtvrté.

3.1 Originál

Jelikož je děj vyprávěn v minulosti, zastoupení různých minulých časů a jejich variant je značné. V analyzovaném vzorku knihy jsme napočítali celkem 1662 tvarů minulých časů.

3.1.1 Passé simple

V analyzovaném vzorku knihy je *le passé simple* použit celkem 1117x, jedná se tedy o nejfrekventovanější čas. Autor zařazuje *le passé simple* téměř výhradně do pásma vypravěče, v přímé řeči jsme jej našli pouze 5x.

Příklady (pásmo vypravěče):

„*Je tournai l'angle de la Kaise-Allee, une bouffée de vent et de pluie glaciale **cingla** mes jambes nues, et je me **rappelai** avec angoisse qu'on était samedi.*“ (MERLE, 2014, str. 9)

„*Le 15 mai 1914, Père **mourut**, la routine de la maison **resta** inchangée, je **continuai** à me rendre à la messe tous les matins, Mère **reprit** le magasin, et notre situation matérielle **s'améliora**.*“ (MERLE, 2014, str. 52)

Příklady (přímá řeč):

„*Je **fus** malade, dit-il avec un accent de dégoût incroyable, je me **soignai** et je **guéris** – mais l'âme ne **guérit** pas.*“ (MERLE, 2014, str. 17)

„*La Sainte Vierge **voulut** – que...*“ (MERLE, 2014, str. 18)

3.1.2 Imparfait de l'indicatif

Jedná se o druhý nejhojněji zastoupený čas v námi vybraném úryvku, kde se vyskytuje 368x. Na rozdíl od *le passé simple* je v přímé řeči použit běžně.

Příklady (pásmo vypravěče):

„J'avais les yeux fixés sur la grande forme raide agenouillée devant moi, et comme toujours, j'avais l'impression que c'était à elle, beaucoup plus qu'à Dieu, que ma prière s'adressait.“ (MERLE, 2014, str. 15)

„Je ne reconnaissais personne, je ne comprenais pas ce qu'on me disait, et je ne pouvais pas parler.“ (MERLE, 2014, str. 44)

Příklady (přímá řeč):

„Il s'est mis à cogner! qu'est-ce que j'ai pris! Il cognait! Il cognait!“ (MERLE, 2014, str. 27)

„Il se tordait, le Vieux ! Il en avait les larmes aux yeux ! ...“ (MERLE, 2014, str. 28)

3.1.3 Passé composé

Minulý čas ve formě *le passé composé* se v našem vzorku vyskytuje celkem ve 117 případech, z nichž všechny najdeme v přímé řeči. Z toho lze usuzovat, že autor využívá *le passé composé* pouze jako náhradu za *le passé simple* a znak hovorové francouzštiny.

Příklady:

„Tu as dit ça? Qu'est-ce qu'il a fait ? – Il a ri. – Il a ri ?“ (MERLE, 2014, str. 28)

„Et vous avez – toutes – entendu – vous – avez bien entendu – n'est-ce pas – quand Rudolf – a répondu « Non »?“ (MERLE, 2014, str. 38)

3.1.4 Plus-que-parfait de l'indicatif

Užití *le plus-que-parfait de l'indicatif* je úzce spjato se sousledností časovou. V analyzovaném úryvku se vyskytuje celkem 46x, a to jak v pásmu vypravěče, tak v přímé řeči postav.

Příklady (pásmo vypravěče):

„Elles me jetèrent des regards sournois et je compris qu'elles **avaient deviné** où j'allais.“ (MERLE, 2014, str. 13)

„Je me rendis compte avec désespoir que j'**avais** de nouveau **perdu** le compte de mes pas.“ (MERLE, 2014, str. 29)

Příklady (přímá řeč):

„Et tu sais ce que j'**avais fait**? reprit-il en riant de plus belle... J'**avais**...hi! hi!... **cassé**... la potiche... du salon...“ (MERLE, 2014, str. 26)

„On vous **avait** bien **dit** de ne pas courir avec cette neige.“ (MERLE, 2014, str. 30)

3.1.5 Passé antérieur

Le passé antérieur podobně jako *le plus-que-parfait* souvisí se sousledností časovou, proto se mu budeme více věnovat v kapitole 4. V analyzovaném úryvku najdeme celkem 4 případy *le passé antérieur*, z nichž jsou všechny součástí vedlejších vět časových, jak v pásmu vypravěče, tak v přímé řeči.

Příklady (pásmo vypravěče):

„Quand j'**eus fini**, j'allai porter l'escabeau dans le débarras, je revins chercher la cuvette et les chiffons, et je gagnai la cuisine.“ (MERLE, 2014, str. 12)

Příklady (přímá řeč):

„Au début, c'était plutôt pour rire, mais quand je lui **eus refilé** un coup de pied dans les tibias...“ (MERLE, 2014, str. 27)

3.1.6 Imparfait du subjonctif

V analyzovaném úryvku se *l'imparfait du subjonctif* vyskytuje celkem 2x. Jedná se obecně o málo frekventovaný čas, který je používán téměř výhradně v knižním jazyce.

Příklad (pásmo vypravěče):

„*Qu’il pût avoir l’air heureux après avoir commis un crime pareil me stupéfait.*“
(MERLE, 2014, str. 26)

Příklad (přímá řeč):

„*La Sainte Vierge – voulut – que ce fût un fils.*“ (MERLE, 2014, str. 18)

3.1.7 Plus-que-parfait du subjonctif

V námi komentované části knihy se *le plus-que-parfait du subjonctif* objevuje pouze jednou. Stejně jako *l'imparfait du subjonctif* je *le plus-que-parfait du subjonctif* součástí vybraného knižního jazyka.

Příklad:

„... *elle se retourna d’un air effrayé comme si elle se fût attendu à voir Père surgir derrière son dos.*“ (MERLE, str. 34)

3.1.8 Conditionnel passé

V analyzovaném vzorku jsme našli celkem 6 případů slovesa v *le conditionnel passé*, a to jak v přímé řeči, tak v pásmu vypravěče.

Příklad (pásmo vypravěče):

„*Je fis « Oui, Père », mais je savais déjà que lorsqu’il aurait fini, je ne pourrais plus parler.*“ (MERLE, 2014, str. 18)

Příklad (přímá řeč):

„*Et toi, tu aurais prié pour la potiche?*“ (MERLE, 2014, str. 29)

3.1.9 Passé récent

Le passé récent se v analyzované části knihy vyskytuje pouze jedenkrát, a to v pásmu vypravěče:

„*Je venais à peine de mourir.*“ (MERLE, 2014, str. 20)

3.2 Překlad A. J. Liehma

V analyzovaném vzorku knihy, který představovalo padesát stran textu, se vyskytuje celkem 1616 tvarů minulých časů, z toho 500 slov jsou tvary sloves ve tvaru vidu nedokonavého a primárně by jimi měl být překládán *l'imparfait*. 1116 tvarů jsou tvary sloves ve tvaru vidu dokonavého a měly by jim být vyjádřeny převážně děje ukončené, které jsou v originálu v *le passé simple*, *le passé composé*, příp. v *le passé antérieur* a *le plus-que-parfait*.

3.3 Překlad J. a V. Fialových

Na čtyřiceti šesti stranách dlouhém analyzovaném úseku jsme v tomto překladu našli celkem 1633 tvarů minulých časů, z nichž 1046 tvořily slovesa ve tvaru dokonavého vidu a 587 tvary sloves ve tvaru vidu nedokonavého.

3.4 Shrnutí

Z výše uvedených statistických údajů můžeme konstatovat, že ve francouzském originálu knihy převládají typy minulých časů vyjadřující v první řadě děj ukončený, z nichž nejfrekventovanější je *le passé simple*. Na tento minulý čas jsme zvyklí zejména ze starší literatury. Vzhledem k tomu, že analyzovaná kniha patří do 2. pol. 20. století, jsme se mylně domnívali, že by mohlo dojít k častějšímu užití *le passé composé* i v pásmu vypravěče, a tedy k nižšímu počtu přísudků v *le passé simple*.

4 MORFOLOGICKÁ ANALÝZA MINULÝCH ČASŮ A JEJICH PŘEKLADU

V této části porovnáváme překlady minulých časů z hlediska morfologie. Snažíme se vybírat několik druhů příkladů. Jednak ty, kde se z hlediska dokonavosti shoduje originál s oběma překlady, dále ty, ve kterých se od sebe české překlady liší, a nakonec ty příklady, v nichž se liší oba překlady od originálu. Zároveň v případě, že se překlad(y) liší od francouzského originálu, připojujeme náš komentář o vhodnosti jednotlivých překladů, popř. návrh našeho řešení.

4.1 Passé simple

„*Le passé simple je knižní čas vyjadřující minulý děj zcela ukončený.*“ (HENDRICH, 2001, str. 422), proto očekáváme v českém překladu primárně užití slovesa ve tvaru dokonavého vidu (příklady 1-5). Pokud v sobě daný tvar *le passé simple* nese nuanci opakování nebo dlouhodobějšího trvání, můžeme jej překládat jak slovesem ve tvaru dokonavého vidu, tak i nedokonavého, nicméně z ostatních částí věty by mělo být patrné, že se jedná o děj nějakou dobu trvající (příklady 6-10) nebo se opakující (příklady 11-14), avšak v minulosti ukončený.

V příkladech 1-5 uvádíme ty případy výskytu *le passé simple*, jež jsou v obou překladech vyjádřeny slovesem v dokonavém vidu. Ve všech uvedených výpovědích se jedná o událost v minulosti ukončenou, která se stala pouze jednou (příklad 1), příp. o rychlý sled po sobě jdoucích neopakovaných událostí (příklad 2, 3, 4, 5)

Do příkladů 6-10 jsme vybrali takové tvary *le passé simple*, jež v kontextu vyznačují delší průběh. V jejich překladu se Liehm a Fialovi shodují na překladu slovesem v nedokonavém vidu (příklad 6, 8, 9, 10). Výjimku tvoří příklad 7, kde je jasné, že děj trval déle, ačkoliv jeden z překladatelů zvolil překlad slovesem ve tvaru vidu dokonavého a druhý ve tvaru vidu nedokonavého. Oba překlady však připojují příslovečné určení času, jehož význam čtenáři říká, že děj nějakou dobu trval. Nemáme tedy výhrad vůči přesnosti překladu.

Do příkladů 11-14 jsme zahrnuli jevy vyjadřující opakování minulého děje. V příkladu 11 je znak opakování obsažen již ve tvaru slovesa jak ve francouzštině (srov. *tapoter – taper*), tak v Liehmově překladu (předpona *po-* signalizující opakování činnosti), kdežto v překladu manželů Fialových tato nuance chybí, což považujeme za chybu. V příkladech 12, 13 je opakování děje ve francouzštině vyjádřeno předponou *re-*, v češtině překladatelé užíli příslovce

zase, znovu, opět. Stejný postup pak překladatelé zvolili i v příkladu 14, kde je opakování podobně vyjádřeno i ve francouzštině (*de nouveau*).

Příklad 1:

orig.: „*Je reconnus avec soulagement le pas traînant de la grosse Maria.*“ (str. 9)

A. J. L.: „*S úlevou jsem poznal plouživý krok tlusté Marie.*“ (str. 9)

J. a V. F.: „*Uklidnil jsem se, když jsem poznal pomalé kroky tlusté Marie.*“ (str. 7)

Příklad 2

orig.: „*Maman soupira, prit la cuvette, la renversa sans un mot dans l'évier, et ouvrit le robinet.*“ (str. 12)

A. J. L.: „*Maminka vzdychla, vzala umyvadlo, vylila je beze slova do vodovodu a otevřela kohoutek.*“ (str. 11)

J. a V. F.: „*Maminka si povzdychla, chytila kbelík, bez řeči jej vylila do dřezu a otočila kohoutkem.*“ (str. 9)

Příklad 3

orig.: „*Au bout d'un moment, Père se releva, posa son livre de messe sur son prie-Dieu, s'assit et croisa les bras. Je l'imitai.*“ (str. 23)

A. J. L.: „*Za chvíli se otec zvedl, položil modlitební knihu na pultík, posadil se a sepjal ruce. Napodobil jsem ho.*“ (str. 21)

J. a V. F.: „*Otec se za chvíli zvedl, odložil modlitební knížku na lavici před sebe, posadil se a sepjal ruce. Udělal jsem totéž*“ (str. 19)

Příklad 4

orig.: „*Il regarda sa pipe avec regret, la posa sur son bureau, et s'assit sur une chaise. Je m'agenouillai devant lui je lui racontai tout.*“ (str. 31)

A. J. L.: „*Podíval se lítostivě na svou dýmku, položil ji na psací stůl a sedl si na židli. Klekl jsem si před něj a všechno jsem mu vypověděl.*“ (str. 28)

J. a V. F.: „*S lítostí se podíval na dýmku, odložil ji na stůl a posadil se na židli. Klekl jsem si před ním a všechno mu vypověděl.*“ (str. 25)

Příklad 5

orig.: „*Mère me jeta un coup d’œil étonné, puis elle regarda de nouveau son tablier, et dit d’une voix hésitante: ...*“ (str. 53)

A. J. L.: „*Matka na mne udiveně pohlédla, potom se znovu podívala na zástěru a řekla nejistě: ...*“ (str. 47)

J. a V. F.: „*Maminka na mě překvapeně vzhlédla, potom se znovu podívala na zástěru a řekla nejistým hlasem: ...*“ (str. 43)

Příklad 6

orig.: „*Je marchai lentement afin de ne pas renverser l’eau de la cuvette.*“ (str. 10)

A. J. L.: „*Kráčel jsem pomalu, abych nerozlil vodu.*“ (str. 10)

J. a V. F.: „*Postupoval jsem pomalu, abych nerozlil vodu.*“ (str. 8)

Příklad 7

orig.: „*Il resta un long moment silencieux à regarder la fenêtre.*“ (str. 15)

A. J. L.: „*Odmlčel se na dlouhou chvíli a hleděl z okna.*“ (str. 14)

J. a V. F.: „*Dlouhou chvíli mlčel a díval se z okna.*“ (str. 11)

Příklad 8

orig.: „*Je le regardai, stupéfait.*“ (str. 19)

A. J. L.: „*Hleděl jsem na něj ohromen.*“ (str. 18)

J. a V. F.: „*S úžasem jsem ho pozoroval.*“ (str. 15)

Příklad 9

orig.: „*Il attendit, immobile, sans un mot.*“ (str. 38)

A. J. L.: „*Čekal nehybný, beze slova.*“ (str. 33)

J. a V. F.: „*Čekal strnule a mlčky.*“ (str. 30)

Příklad 10

orig.: „*Il s'arrêta et de grosses larmes coulèrent dans les rides se son visage.*“ (str. 40)

A. J. L.: „*Odmlčel se a vrlké slzy stékaly v záhybech jeho obličeje.*“ (str. 35)

J. a V. F.: „*Zmlkl a po vráskách mu stékaly slzy.*“ (str. 32)

Příklad 11

orig.: „*Elle hocha la tête, sa mèche grise retomba sur ses yeux, et elle me tapota l'épaule.*“ (str. 10)

A. J. L.: „*Přikývla, šedé vlasy jí spadly do očí a poplácala mě po zádech.*“ (str. 9)

J. a V. F.: „*Pokynula hlavou, pramen šedivých vlasů jí spadl zpátky do očí a plácla mne po rameni.*“ (str. 7)

Příklad 12

orig.: „*Je repris place sur la petite chaise.*“ (str. 15)

A. J. L.: „*Zaujal jsem zase své místo na židličce.*“ (str. 14)

J. a V. F.: „*Vrátil jsem se na své místo na židličce.*“ (str. 12)

Příklad 13

orig.: „*Père se rassit et il me sembla...*“ (str. 15)

A. J. L.: „*Otec se opět posadil a mně se zdálo, ...*“ (str. 14)

J. a V. F.: „*Otec se znovu posadil a mně se zdálo, ...*“ (str. 12)

Příklad 14

orig.: „... *je tombai de nouveau sur le mauvais pied*, ...“ (str. 23)

A. J. L.: „... *znovu jsem vypadl z kroku* ...“ (str. 20)

J. a V. F.: „... *opět jsem šel špatným krokem* ...“ (str. 18)

4.2 Imparfait

L'imparfait vyjadřuje v první řadě minulý děj, jehož trvání není časově ohraničené, dále pak také okolnosti průběhu jiného minulého děje vyjádřeného nejčastěji v *le passé composé* nebo *le passé simple*. Podobně jako pomocí *le passé simple* můžeme v *l'imparfait* vyjádřit opakování minulého děje, avšak ve smyslu zvyku či návyku. Další dva významy – zdvořilost a průběh časově přesně určené minulé události – jsme v našem analyzovaném vzorku nenašli. *L'imparfait* se do češtiny překládá primárně slovesy ve tvaru vidu nedokonavého, v případě popisu okolností jiného minulého děje se pak často setkáváme se slovesem *být* ve formě přísudku slovesně-jmenného.

V námi komentované části knihy jsme se nejčastěji setkali s *l'imparfait* v delších pasážích popisu představ hlavní postavy. Zde pokládáme užití *l'imparfait* spíše za vyjádření okolností průběhu jiného děje a slohový prostředek sloužící k oživení a přiblížení děje než za časově neohraničené trvání minulého děje.

Zatímco okolnosti děje oba překlady vcelku shodně vyjadřují v češtině slovesy ve tvaru vidu nedokonavého, v případě, kdy se jedná o oživení děje (příklad 3), se již překlady originálním vzorem striktně neřídí a užívají sloves v tvaru vidu nedokonavého i dokonavého a také jiných syntaktických prostředků, např. přívlastku. Tento postup překladatelé volí proto, že zaměňování sloves ve vidu dokonavém za slovesa ve vidu nedokonavém nepřináší v českém jazyce stejný efekt jako zaměňování *le passé simple/le passé composé* za *l'imparfait*. Pro vyvolání podobného efektu bychom v češtině nejspíš užili přítomného času, jenž by čtenáře snáze dostal přímo do situace, která se odehrává v hlavě hlavní postavy. Z našeho pohledu bychom tento postup uvítali, protože se v kontextu příběhu jedná o silnou představu, možná až halucinaci.

V příkladu 4 *l'imparfait* vyjadřuje opakování, resp. násobenost děje. *L'imparfait* je zde užít proto, že děj chápeme jako zvyk, který byl alespoň po nějakou dobu pravidelně opakován. Do češtiny je francouzský *l'imparfait* přeložen nedokonavě (A. J. L., J. a V. F.) i dokonavě (A.

J. L., 2005). Nedokonavý tvar sloves (*přicházela; vstupovala*) bychom mohli určit podle koncepce Havránka a Jedličky⁹ jako slovesa násobená: „Podle chápání průběhu děje můžeme slovesem vyjádřit děj jako násobený, tj. děj, který se stal nebo stává několikrát, opakuje se, nebo jako nenásobený. Slovesa, která vyjadřují násobenost děje, nazývají se **násobená**, ostatní jsou nenásobená.“¹⁰. Opakování děje v tomto případě musí být doprovázeno příslovečným určením času, které blíže určuje po jakou dobu/kolikrát/jak často se děj udával. Podle Havránkovy a Jedličkovy koncepce navrhuje ještě jedno řešení překladu této věty, a to: „**Několikrát denně přicházívala maminka do mého pokoje.**“, v níž je opakování vyjádřeno už v samotném slovesu, a to pomocí sufixu *-íva-*. Podle koncepce Havránka a Jedličky¹¹ by se jednalo o tzv. *sloveso opakovací (frekventativum)*, které má význam jen děje opakovaného, tudíž je z něj i bez dalšího kontextu jasné, že se děj opakoval.

Příklad 1

orig.: „*Ma famille **priaît** autour de mon lit, à genoux sur le parquet de ma chambre. Maria **pleurait**.* (str. 20)

A. J. L.: „*Rodina **se modlila** kolem postele, klečíc na kolenou na podlaze mého pokoje. Maria **plakala**.* (str. 19)

J. a V. F.: „*V mém pokoji klečela rodina na kolenou a **modlila se** kolem mé postele. Maria **plakala**.*“ (str. 16)

Příklad 2

orig.: „*Le lundi suivant, je me levai, comme d'habitude, à cinq heures, il **faisait un froid glacial**, et en ouvrant mes volets, je pus voir que le toit de la gare était couvert de neige.*“ (str. 21)

A. J. L.: „*V pondělí jsem vstal jako obvykle v pět hodin. **Bylo ledové chladno**, a když jsem otevřel okenice, spatřil jsem, jak je střecha nádraží pokryta sněhem.*“ (str. 19)

J. a V. F.: „*V pondělí jsem jako vždycky vstal v pět hodin, **byla citelná zima**, a když jsem otevřel okenice, uviděl jsem, že střecha nádraží je pod sněhem.*“ (str. 17)

---

⁹ Česká mluvnice, 1988

¹⁰ Česká mluvnice, 1988, str. 231

¹¹ Česká mluvnice, 1988

Příklad 3

orig.: „*Il **faisait froid**, la neige **tombait** sur les vitraux, j'**étais debout** sur une immense steppe glacée, je **faisais** le coup de feu, à l'arrière-garde, avec mes hommes. La steppe disparut, j'**étais** dans une forêt vierge, un fusil à la main, **traqué** par les bêtes fauves, **poursuivi** par les indigènes, **souffrant** de la chaleur et de la faim. Je **portais** une soutane blanche. Les indigènes me **rattrapaient**, ils m'**attachaient** à un poteau, ils me **coupaient** le nez, les oreilles et les parties sexuelles, brusquement je **me trouvais** dans le palais du gouverneur, il **était assiégé** par les nègres, un soldat **tombait** à mes côtés, je **prenais** son arme et je **tirais** sans arrêt, avec une précision stupéfiante.“ (str. 23)*

A. J. L.: „*Bylo zima, na okenní tabule **padal** sníh, **stál jsem** v nesmírné zledovatělé stepi, **střílel jsem**, tvoře se svými muži zadní voj. Step zmizela, **byl jsem** v pralese, s puškou v ruce, **štván** dravými šelmami, **pronásledován** domorodci, **mučen** vedrem a hladem. Na sobě **jsem měl** bílou kleriku- Domorodci mě **chytili**, **přivázali** ke kůlu, **vyřízli** mi nos, oči, pohlaví, pojednou **jsem se ocitl** v paláci guvernérově, **obléhaném** černochoy, po mém boku **padl** jeden z vojáků, **uchopil jsem** jeho zbraň a páčil bez ustání, s ohromující přesností.“ (str. 21)*

J. a V. F.: „*Byla zima, na chrámová okna **padal** sníh, **ocitl jsem se** před nekonečnou zledovatělou stepí, **střílel jsem** v salvách se svým mužstvem, které **tvořilo** zadní roj. Step zmizela, **byl jsem** s puškou v ruce v pralese **sledován** dravými šelmami a **pronásledován** domorodci, **utrácený** vedrem a hladem. Na sobě **jsem měl** bílou sutanu. Domorodci mě **dohonili**, **připoutali** mě ke kůlu, **uřízli** mi nos, oči a pohlaví, a zničehonic **jsem se ocitl** v paláci guvernéra obleženém černochoy, vedle mne **padl** voják, **uchopil jsem** jeho zbraň a bez přestání **jsem střílel** s neuvěřitelnou přesností.“ (str. 18-19)*

Příklad 4

orig.: „*Plusieurs fois par jour, Maman **entraît** dans ma chambre.“ (str. 46)*

A. J. L., 1955: „*Několikrát denně **přicházela** maminka do mého pokoje.“ (str. 40)*

A. J. L.: „*Několikrát denně **přišla** maminka do mého pokoje.“ (str. 40)*

J. a V. F.: „*Maminka **vstupovala** do mého pokoje několikrát za den.“ (str. 37)*

4.3 Passé composé

Le passé composé neboli *složené perfektum* vyjadřuje jednak děje minulé, ale také jej můžeme využít pro vyjádření děje ukončeného v blízké budoucnosti nebo jím můžeme nahradit předbudoucí čas v podmínkových větách. Těmito dvěma aspekty se ale zabývat nebudeme, protože v analyzovaném úryvku se nevyskytují. Naši pozornost věnujeme tedy těm tvarům *le passé composé*, které byly v analyzovaném vzorku užity pro vyjádření minulosti.

Jak jsme už zmínili, *le passé composé* většinou v běžné mluvě nahrazuje knižní *le passé simple*, tudíž kontext, v němž je užit *le passé composé* je mnohdy totožný s tím, v němž bychom v knižním stylu užili *le passé simple*. *Le passé composé* tedy vyjadřuje v minulosti ukončený jednorázový děj, minulý děj, který se stal jen jednou a jehož trvání je vymezeno, a opakovaný minulý děj, jehož počet opakování je alespoň přibližně vyjádřen¹². Do češtiny se proto *le passé composé* překládá jak dokonavými slovesy (příklad 1), tak i nedokonavými (příklady 2-6). V analyzovaném vzorku jsme se také setkali s případy, kdy *le passé composé* není přeloženo minulým časem, ale časem přítomným (příklad 8), nebo je dokonce zvolena úplně jiná struktura věty (příklad 7).

K jednotlivým překladům nemáme v zásadě žádné výtky, pouze v případě č. 8 bychom se přikláněli spíše k překladu manželů Fialových, tedy k zachování minulosti a dokonavosti, protože se jedná o situaci, kdy postava Rudolfa po dlouhé nemoci poprvé promluvila, tudíž bychom považovali za příhodnější použít slovesa ve tvaru dokonavého vidu tím spíše, že výpověď pronesená postavou Rudolfa byla velmi krátká.

Příklad 1

orig.: „*As-tu – renversé de l’eau?*“ (str. 14)

A. J. L.: „*Rozlil jsi – vodu?*“ (str. 13)

J. a V. F.: „*Nerozlil jsi – vodu?*“ (str. 11)

Příklad 2

orig.: „*Tes sœurs ont-elles – parlé?*“ (str. 14)

A. J. L.: „*Tvé sestry – mluvily?*“ (str. 13)

---

¹² HENDRICH, str. 419

J. a V. F.: „*Tvé sestry – **mluvily?***“ (str. 11)

Příklad 3

orig.: „*As-tu – **regardé dans la rue?***“ (str. 14)

A. J. L.: „*Dival ses – na ulici?*“ (str. 13)

J. a V. F.: „*Dival ses – na ulici?*“ (str. 11)

Příklad 4

orig.: „*Rudolf, reprit-il, depuis que tu es en âge – de commettre – des fautes – je les **ai prises** – l'une après l'autre – sur mes épaules. J'**ai demandé** – pardon à Dieu – pour toi – comme si c'était moi ...*“ (str. 18)

A. J. L.: „*Rudolfe, pokračoval, od té doby, co jsi ve věku – kdy můžeš – chybovat – **bral jsem je** – jednu po druhé – na svá bedra. **Žádal jsem** – Boha o odpuštění – za tebe – jako bych byl vinen ...*“ (str. 17)

J. a V. F.: „*Rudolfe, pokračoval, od chvíle, kdy jsi ve věku – kdy můžeš hřešit – **bral jsem** tvé hříchy – všechny – na svá bedra. **Prosil jsem** – Boha o odpuštění – za tebe – jako bych byl vinen ...*“ (str. 14)

Příklad 5

orig.: „*Il m'**a jeté** de l'eau dessus, il m'**a fait boire** du Kognak, ...*“ (str. 27)

A. J. L.: „*Lil na mě vodu, **nutil** do mě koňak, ...*“ (str. 24)

J. a V. F.: „*Poléval mě vodou, **nutil** mě pít koňak.*“ (str. 22)

Příklad 6

orig.: „*Tu t'**es confessé** lundi.*“ (str. 31)

A. J. L.: „*Zpovídal ses v pondělí.*“ (str. 27)

J. a V. F.: „*U zpovědi **jsi byl** v pondělí.*“ (str. 25)

Příklad 7

orig.: „*Je t' ai apporté tes chaussons.*“ (str. 9)

A. J. L.: „*Tady máš bačkory.*“ (str. 9)

J. a V. F.: „*Donesla jsem ti trepky.*“ (str. 7)

Příklad 8

orig.: „*Rudolf a parlé! Rudolf a parlé!*“ (str. 45)

A. J. L.: „*Rudolf mluví! Rudolf mluví!*“ (str. 39)

J. a V. F.: „*Rudolf promluvil! Rudolf promluvil!*“ (str. 36)

4.4 Plus-que-parfait

Le plus-que-parfait je čas předminulý vyjadřující děj, který předcházel ději minulému a také před oním dějem minulým skončil. *Le plus-que-parfait* se také používá pro vysvětlení příčin děje v minulosti následného a pro naznačení rychlého ukončení děje v minulosti. Po spojkách *quand, lorsque, après que* je jím vyjádřeno opakování děje předcházejícího ději minulému vyjádřenému v *l'imparfait*.¹³ S *le plus-que-parfait* se také setkáváme v podmínkových větách, kdy je součástí *la condition hypothétique*, a jeho výskyt ovlivňuje souslednost časová. V tomto ohledu se *le plus-que-parfait* používá v případech předčasnosti děje vzhledem k ději věty hlavní.

Hendrich ve své mluvnici správně upozorňuje, že v češtině předminulý čas také existuje, ale již se jej téměř neuvžívá. Ve francouzštině se však jedná o běžně se vyskytující jev, proto je třeba jej správně překládat. *Le plus-que-parfait* se tedy do českého jazyka překládá minulým časem, nicméně ne vždy stačí pro správné porozumění jen logika dějů. K upřesnění proto používáme výrazů: *totiž, předtím, původně, do té doby, již, už, aj.*

V analyzovaném úryvku se *le plus-que-parfait* objevuje téměř výhradně pro vyjádření děje předcházejícího ději minulému (příklad 1-4), avšak také jsme se setkali s tvary *le plus-que-parfait*, jež vyjadřovaly souslednost časovou (příklad 6), o níž budeme hovořit v jedné z dalších

---

¹³ *Francouzská mluvnice*, 2001

kapitol, a také se v komentovaném vzorku objevuje *le plus-que-parfait*, který je součástí podmínkové věty (příklad 7).

Jako zajímavý případ sledujeme souvětí uvedené v příkladu 5. V originálu i v Liehmově překladu se jedná o souvětí s větou vedlejší předmětnou, resp. obsahovou, nicméně ve verzi manželů Fialových je přeložena jako příčinná. Pokud bychom se měli držet originálu, považovali bychom pouze Liehmův překlad za správný, ale v souvislosti s faktem, že *le plus-que-parfait* můžeme použít také v případě, že chceme vyjádřit příčinu děje v minulosti následného, nemůžeme vzhledem ke kontextu určit ani verzi manželů Fialových jako zcela chybnou.

Příklad 1

orig.: „*Elles me jetèrent des regards sournois et je compris qu'elles **avaient deviné** où j'allais.*“ (str. 13)

A. J. L.: „*Vrhly na mne potměšilý pohled a já pochopil, že **uhodly**, kam jdu.*“ (str. 12)

J. a V. F.: „*Potutelně po mně pokukovaly a mně bylo jasné, že si **domyslely**, kam jdu.*“ (str. 10)

Příklad 2

orig.: „*Si je meurs, continua-t-il comme s'il **avait deviné** mes pensées...*“ (str. 18)

A. J. L.: „*Kdybych zemřel, pokračoval, jako **by uhodl** mé myšlenky, ...*“ (str. 17)

J. a V. F.: „*Kdybych zemřel, pokračoval, jako **by četl** mé myšlenky, ...*“ (str. 15)

Příklad 3

orig.: „*Le papier était un peu jauni, parce qu'il y avait déjà un an que Père l'**avait épinglé** sur la porte, face au siège, à la hauteur des yeux.*“ (str. 21-22)

A. J. L.: „*Papír byl už trochu zažloutlý, protože tomu bylo už rok, co ho otec **připíchl** na dveře naproti sedátku, ve výši očí.*“ (str. 19)

J. a V. F.: „*Papír byl již trochu zažloutlý, právě před rokem ho sem otec **přišpendlil** na dveře naproti sedátku, do výše očí.*“ (str. 17)

Příklad 4

orig.: „*Je m'éveilla de ma stupeur. J'avais complètement perdu le compte de mes pas.*“ (str. 28)

A. J. L.: „*Probral jsem se z úžasu. Úplně jsem přestal počítat kroky.*“ (str. 25)

J. a V. F.: „*Probouzel jsem se z úžasu. Docela jsem zapomněl počítat kroky.*“ (str. 23)

Příklad 5

orig.: „*Je me rendis compte avec désespoir que j'avais de nouveau perdu le compte de mes pas.*“ (str. 29)

A. J. L.: „*Zoufale jsem si uvědomil, že jsem zase přestal počítat kroky.*“ (str. 26)

J. a V. F.: „*Byl jsem zoufalý, protože jsem opět přestal počítat kroky.*“ (str. 23)

Příklad 6

orig.: „*Qu'est-ce qu'il a dit? – Qu'il était tombé.*“ (str. 32)

A. J. L.: „*A co řekl? – Že upadl.*“ (str. 28)

J. a V. F.: „*Co tedy řekl? – Že upadl.*“ (str. 26)

Příklad 7

orig.: „*Tu entends, Martha?... Tu entends? Si je n'avais pas appris – par hasard – le crime de ton fils – c'est moi – qui – au regard de Dieu ... à mon insu – me serais chargé – à jamais – de sa cruauté – de ses mensonges!*“ (str. 40)

A. J. L.: „*Slyšíš Marto?... Slyšíš? Kdybych se byl – náhodou - nedozvěděl – o zločinu tvého syna – nesl bych – já – před tváří Boží ... nesl bych – nevěda o tom – na sobě – celou tíhu – jeho krutosti – jeho lži.*“ (str. 35)

J. a V. F.: „*Jen poslouchej, Marto...! Poslouchej! Kdybych se - náhodou – nedozvěděl – o hříchu tvého syna – nesl bych sám – před tváří Boží... nesl bych – nevědomky – sám celou tíhu – jeho krutosti – jeho lži...!*“ (str. 32)

4.5 Passé antérieur

Le passé antérieur je podobně jako *le passé simple* minulý čas používaný v psaném jazyce. Jedná se o knižní způsob vyjádření děje stanuvšího se před dějem minulým. V běžné mluvě jsou podobné situace vyjádřeny pomocí *le plus-que-parfait*, ale oproti *le plus-que-parfait*, u kterého nezáleží na tom, zda se děj předminulý stal neprodleně před dějem minulým nebo už dříve, končí děj v *le passé antérieur* těsně před začátkem jiného děje minulého, zpravidla vyjádřeného pomocí *le passé simple*. *Le passé antérieur* se používá ve vedlejších větách časových, jež bývají uvedeny spojkami *quand, lorsque, dès que, aussitôt que, après que* aj.

V analyzovaném vzorku se *le passé antérieur* vyskytuje velmi zřídka, jak jsme již uvedli v kapitole 3. Ve všech případech začínají věty vedlejší časové, v nichž se *le passé antérieur* vyskytuje, spojkou *quand* (příklady 1-4).

Co se týká překladu, podobně jako u *le plus-que-parfait* musí být znát následnost dějů, s čímž v uvedených příkladech není problém vzhledem k významu slov *skončit* (příklad 1, 2, 4), *být hotov* (příklad 1, 2), *být u konce* (příklad 4). Příklad číslo 3 je specifický tím, že se jedná o přímou řeč, a také tím, že výpověď není dokončená, chybí zde věta hlavní, na které závisí věta vedlejší časová s *le passé antérieur*, nicméně z významu celé konstrukce čtenář snadno oduší, že se jedná o děj předcházející dalšímu děj, jenž není v textu explicitně vyjádřen.

Příklad 1

orig.: „*Quand j'eus fini, j'allai porter l'escabeau dans le débarras, ...*“ (str. 12)

A. J. L.: „*Když jsem skončil, odnesl jsem stoličku do komory, ...*“ (str. 11)

J. a V. F.: „*Když jsem byl hotov, odnesl jsem žebřík do komory, ...*“ (str. 9)

Příklad 2

orig.: „*Quand j'eus fini, elle me tendit le peigne et dit sans me regarder: ...*“ (str. 12)

A. J. L.: „*Když jsem byl hotov, podala mi hřeben a řekla, nedívajíc se na mne: ...*“ (str. 11)

J. a V. F.: „*Když jsem skončil, podala mi hřeben. Otočená ke mně zády řekla: ...*“ (str. 9)

Příklad 3

orig.: „*Au début, c'était plutôt pour rire, mais quand je lui **eus refilé** un coup de pied dans les tibias...*“ (str. 27)

A. J. L.: „*Nejdřív to bylo spíš jako legrace, ale když **jsem** ho **kopl** do holeně...*“ (str. 24)

J. a V. F.: „*Zpočátku se zdálo, že je to legrace, když **jsem** ho ale **kopl** do holeně...*“ (str. 22)

Příklad 4

orig.: „*Quand Père **eut fini**, il se tourna vers Bertha et dit: ...*“ (str. 35)

A. J. L.: „*Když Otec **skončil**, obrátil se k Bertě a řekl: ...*“ (str. 31)

J. a V. F.: „*Když **byl** otec u konce modlitby, obrátil se k Bertě a zeptal se: ...*“ (str. 28)

4.6 Imparfait du subjonctif

L'imparfait du subjonctif, česky podle Hendrichovy Mluvnice (2001) *konjunktiv imperfekta*, je podobně jako *le passé simple* a *le passé antérieur* používán ve vybraném jazyce zejména psaného projevu. Souvisí také se sousledností časovou. Pokud je v hlavní větě minulý čas, používáme *l'imparfait du subjonctif* pro vyjádření soudobého nebo následného děje.

Příklad 1

orig.: „*La Sainte Vierge – voulut – que ce **fût un fils**.*“ (str. 18)

A. J. L.: „*Svatá Panna chtěla tomu – že to **byl syn**.*“ (str. 16)

J. a V. F.: „*Panna Maria si přála – aby to **byl syn**.*“ (str. 14)

Příklad 2

orig.: „*Qu'il **pût avoir l'air** heureux après avoir commis un crime pareil me stupéfait.*“ (str. 26)

A. J. L.: „*Ohromilo mě, že **může vypadat** tak šťastně, když spáchal takový zločin.*“ (str. 23)

J. a V. F.: „*Udivovalo mě, jak se **může tvářit** tak šťastně, když provedl tak špatný skutek.*“ (str. 21)

4.7 Plus-que-parfait du subjonctif

Le plus-que-parfait du subjonctif neboli *konjunktiv plusquamperfekta* je stejně jako *l'imparfait du subjonctif* používán v knižním jazyce. Na rozdíl od *konjunktivu imperfekta* vyjadřuje *konjunktiv plusquamperfekta* v souslednosti časové předčasnost a ukončený děj, tedy tvar v dokonavém vidu.

Jelikož jsme v analyzovaném úryvku našli pouze jeden příklad *le plus-que-parfait du subjonctif*, uvádíme pouze jej. Zároveň podotýkáme, že vzhledem k významu *le plus-que-parfait du subjonctif*, tedy nuanci předčasnosti popř. dokonavosti, není český překlad přesný. Pro zachování této nuance bychom navrhovali použití podmiňovacího způsobu v minulém čase „... a otočila se s výrazem plným hrůzy, jako **by byla čekala**, že se za jejími zády objeví Otec.“.

Příklad 1

orig.: „... elle se retourna d'un air effrayé comme si elle **se fût attendu** à voir Père surgir derrière son dos.“ (str. 34)

A. J. L.: „... a otočila se s výrazem plným hrůzy, jako **by čekala**, že se za jejími zády objeví Otec.“ (str. 30)

J. a V. F.: „... a obrátila se s hrůzou, jako **by čekala**, že uvidí za zády stát otce.“ (str. 28)

4.8 Conditionnel passé

Případy způsobu *le conditionnel passé*, které jsme našli v analyzované části knihy, vyjadřují *le passé antérieur* převedený podle pravidel časové souslednosti (příklad 1), minulý děj neuskutečněný (příklad 2) a hypotetickou podmínku (příklad 3).

Protože jsou pravidla souslednosti časové ve francouzštině jiná (viz kapitola 5), může být v příkladu 1 *le conditionnel passé* přeložen budoucím časem. Naopak v příkladech 2 a 3 bychom pro zachování nuance minulého děje neuskutečněného a hypotetické podmínky očekávali překlad spíše pomocí českého kondicionálu minulého „Ty **by ses byl (býval) modlil** kvůli váze?“, „... **byl bych (býval) nesl** – nevěda o tom – na sobě – celou tíhu – jeho krutostí – jeho lži.“, nicméně se domníváme, že překladatelé zde zvolili zjednodušující cestu kvůli potenciálnímu (mladému) čtenáři, jemuž podobné konstrukce již nemusí být vlastní.

Příklad 1

orig.: „*Je fis « Oui, Père », mais je savais déjà que lorsqu'il **aurait fini**, je ne pourrais plus parler.*“ (str. 18)

A. J. L.: „*Vydechl jsem „Ano, Otče“, avšak věděl jsem již, že až **skončí**, nebudu už moci mluvit.*“ (str. 16)

J. a V. F.: „*„Ano, otče“, vydechl jsem, ale dobře jsem věděl, že až **skončí**, nebudu schopen říci ani slovo.*“ (str. 14)

Příklad 2

orig.: „*Et toi, tu **aurais prié** pour la potiche?*“ (str. 29)

A. J. L.: „*A ty **by ses modlil** kvůli váze?*“ (str. 26)

J. a V. F.: „*A ty? Ty **by ses modlil** kvůli váze?*“ (str. 23)

Příklad 3

orig.: „*Si je n'avais pas appris – par hasard – li crime de ton fils – c'est moi – qui – au regard de Dieu... à mon insu – **me serais chargé** – à jamais – de sa cruauté – de ses mensonges!*“ (str. 40)

A. J. L.: „*Kdybych se byl – náhodou - nedozvěděl – o zločinu tvého syna – nesl bych – já – před tváří Boží ... **nesl bych** – nevěda o tom – na sobě – celou tíhu – jeho krutostí – jeho lži.*“ (str. 35)

J. a V. F.: „*Kdybych se - náhodou – nedozvěděl – o hříchu tvého syna – nesl bych sám – před tváří Boží... **nesl bych** – nevědomky – sám celou tíhu – jeho krutosti – jeho lži...!*“ (str. 32)

4.9 Passé récent

Posledním minulým časem, který se v analyzovaném úryvku vyskytuje, je *le passé récent*, tedy čas vyjadřující blízkou minulost, událost ukončenou, jež se právě stala. V kontextu přítomnosti se užívá polopomocného slovesa *venir* v přítomném čase, kdežto v kontextu minulosti se užívá slovesa *venir* v imperfektu. Pro dosažení tohoto efektu je v českém jazyce užíváno příslovčí *právě* (viz příklad 1), *zrovna*, *ted'* aj. společně s minulým časem.

Příklad 1

orig.: „Je **venais** à peine de mourir.“ (str. 20)

A. J. L.: „Právě **jsem zemřel**.“ (str. 19)

J. a V. F.: „Právě **jsem zemřel**.“ (str. 16)

5 SYNTAKTICKÁ ANALÝZA MINULÝCH ČASŮ A JEJICH PŘEKLADU

V této kapitole se budeme věnovat syntaktické analýze francouzských minulých časů. Záměrem je sledovat časy v roli přísudku. V analyzované části knihy se vyskytuje v hojném zastoupení jak přísudek slovesný, tak i přísudek slovesně-jmenný. Z přísudků slovesných složených převládají přísudky s fázovými slovesy, přísudky slovesně-jmenné jsou ve většině případů tvořeny pomocným slovesem *être* v imperfektu.

5.1 Přísudek slovesný

5.1.1 Přísudek slovesný jednoduchý

Přísudek slovesný jednoduchý je tvořen plnovýznamovým slovesem, kterým může podle Hendrichovy koncepce (*Francouzská mluvnice*, 2001) být neosobní sloveso (příklad 1), bezpředmětové sloveso (příklad 2), zvrtné sloveso (příklad 3), nepřechodné sloveso jednopředmětové (příklad 4), přechodné sloveso jednopředmětové (příklad 5), přechodné sloveso dvoupředmětové (příklad 6) nebo slovesné sousloví, tzv. *locution* (příklad 7). Všechny tyto varianty tvoření přísudku slovesného jednoduchého jsou v analyzovaném úryvku zastoupeny.

Z pohledu syntaxe je pro překladatele obtížnější a zároveň méně smysluplné snažit se zachovat daný typ plnovýznamového slovesa. Nejsložitější je to bezesporu u *locutions*, které jsou vázány na tradici daného jazyka a také na mimojazykový kontext.

Příklad 1

orig.: „*Il faisait froid.*“ (str. 23)

A. J. L.: „*Bylo zima, ...*“ (str. 21)

J. a V. F.: „*Byla zima, ...*“ (str. 18)

Příklad 2

orig.: „*La scène changea, ...*“ (str. 11)

A. J. L.: „*Pak se obraz změnil, ...*“ (str. 11)

J. a V. F.: „*Scéna se proměnila, ...*“ (str. 9)

Příklad 3

orig.: „*Je m'avançai et je m'assis sur une petite chaise basse à sa gauche.*“ (str. 13)

A. J. L.: „*Přistoupil jsem a usedl na nízkou židličku po jeho levici.*“ (str. 12)

J. a V. F.: „*Popošel jsem a posadil se na nízkou židli po jeho levici.*“ (str. 10)

Příklad 4

orig.: „*... elle se retourna d'un air effrayé comme si elle se fût attendu à voir Père surgir derrière son dos.*“ (str. 34)

A. J. L.: „*... a otočila se s výrazem plným hrůzy, jako by čekala, že se za jejími zády objeví Otec.*“ (str. 30)

J. a V. F.: „*... a obrátila se s hrůzou, jako by čekala, že uvidí za zády stát otce.*“ (str. 28)

Příklad 5

orig.: „*Maman suivit Père jusqu'à la porte d'entrée, ouvrit la porte, ...*“ (str. 36)

A. J. L.: „*Maminka následovala otce ke dveřím bytu, otevřela je, ...*“ (str. 32)

J. a V. F.: „*Maminka šla s otcem až k hlavním dveřím, otevřela je a ...*“ (str. 29)

Příklad 6

orig.: „*... et je lui racontai tout.*“ (str. 31)

A. J. L.: „*... a všechno jsem mu vypověděl.*“ (str. 28)

J. a V. F.: „*... a všechno mu vypověděl.*“ (str. 25)

Příklad 7

orig.: „*Tu lui a donné un coup de pied dans le tibia?*“ (str. 27)

A. J. L.: „*Tys ho kopl do holeně?*“ (str. 22)

J. a V. F.: „*Tys ho **kopl** do holeně?*“ (str. 22)

5.1.2 Přísudek slovesný složený

Přísudek slovesný složený je tvořen modálním slovesem a infinitivem plnovýznamového slovesa (příklad 1), fázovým slovesem a infinitivem plnovýznamového slovesa (příklad 2) nebo faktitivním slovesem a infinitivem plnovýznamového slovesa (příklad 3). Přeložit tyto větné konstrukce by v zásadě nemělo být obtížné, přesto v příkladech vidíme, že překladatelé v některých případech zvolili jinou cestu (srov. *j'ai dû me rendre – jsem musel – bylo nutné*).

Příklad 1

orig.: „*Rudolf – quelque temps – plus exactement – quelques semaines – avant ta naissance – j'ai dû – me rendre – pour mes affaires...*“ (str. 17)

A. J. L.: „*Rudolfe – nějakou dobu – přesněji – několik týdnů – před tvým narozením – jsem musel – obchodně...*“ (str. 13)

J. a V. F.: „*Rudolfe – kdysi dávno – přesněji – několik týdnů – před tvým narozením – bylo nutné, abych zajel – služebně...*“ (str. 13)

Příklad 2

orig.: „*Je ne répondis pas et je recommençai à compter.*“ (str. 29)

A. J. L.: „*Neodpověděl jsem a znovu jsem začal počítat.*“ (str. 25)

J. a V. F.: „*Neodpovídal jsem a začal znovu počítat.*“ (str. 23)

Příklad 3

orig.: „*Il m'a jeté de l'eau dessus, il m'a fait boire du Kognak, ...*“ (str. 27)

A. J. L.: „*Lil na mě vodu, nutil do mě koňak, ...*“ (str. 24)

J. a V. F.: „*Poléval mě vodou, nutil mě pít koňak.*“ (str. 22)

5.2 Přísudek slovesně-jmenný

Jak jsme již zmínili, *slovesně-jmenný přísudek*¹⁴, v literatuře také nazýván jako *verbo-nominální* nebo *jmenný se sponou*, je v rozebíraném úryvku poměrně častým jevem a nejčastěji je tvořen sponovým slovesem *être* (příklady 1-4). Našli jsme také jednu slovesně-jmennou konstrukci, kde je sponovým slovesem *devenir* a zároveň je v přísudku ještě modální sloveso *pouvoir*, nicméně tato věta není v minulém čase. Zajisté to však svědčí o poměru slovesně-jmenných přísudků se sponovým slovesem *être* a sponovým slovesem *devenir*.

Překlad slovesně-jmenných konstrukcí je dle uvedených příkladů jasný. Ve většině případů jsou překladateli užity české slovesně-jmenné konstrukce a jak frekvenci, tak i místo výskytu ve svých překladech zohledňují.

V této podkapitole jsme nedošli k žádným překvapivým závěrům, pouze upozorňujeme na zajímavou alternaci *byl plukovníkem* – *byl plukovník* v příkladu 1, přičemž Liehmovu variantu shledáváme jako spisovnější.

Příklad 1

orig.: „*Il était colonel et on disait que je lui ressemblais.*“ (str. 11)

A. J. L.: „... *byl plukovníkem* a říkalo se, že jsem mu podobný.“ (str. 11)

J. a V. F.: „... *byl plukovník* a všichni říkali, že se mu podobám.“ (str. 9)

Příklad 2

orig.: „*Le papier était un peu jauni, parce qu'il y avait déjà un an que ...*“ (str. 21-22)

A. J. L.: „*Papír byl už trochu zažloutlý, protože tomu bylo už rok, ...*“ (str. 19)

J. a V. F.: „*Papír byl již trochu zažloutlý, právě před rokem ...*“ (str. 17)

Příklad 3

orig.: „*J'étais l'aîné : ...*“ (str. 36)

A. J. L.: „*Byl jsem nejstarší.*“ (str. 31)

J. a V. F.: „*Byl jsem nejstarší, ...*“ (str. 29)

---

¹⁴ koncepce podle *Skladby spisovné češtiny* (Grepel-Karlík; 1986)

Příklad 4

orig.: „*Père ouvrit la porte de son bureau, la pièce **était glaciale**, ...*“ (str. 42)

A. J. L.: „*Otec otevřel dveře pracovny, místnost **byla ledová**, ...*“ (str. 37)

J. a V. F.: „*Otec otevřel dveře pracovny, místnost **byla ledová**, ...*“ (str. 34)

6 SOUSLEDNOST ČASOVÁ

Při užívání minulých časů ve větách vedlejších se francouzština řídí svými vlastními pravidly, která jsou odlišná od pravidel českých. Jakmile je ve francouzské větě hlavní sloveso v minulém čase, ve větě vedlejší nemůže ve většině případů stát sloveso v přítomném čase. Jedná se zejména o věty obsahové, část vět relativních a nepřímou řeč. Na problematiku souslednosti časové jsme narazili již v několika případech v předchozích kapitolách, nyní se na ni zaměříme detailněji a zároveň uvedeme i překlady daných vět do češtiny pro porovnání.

6.1 Nepřímá řeč

V okamžiku, kdy je přímá řeč převáděna na nepřímou a v hlavní větě je použito sloveso v minulém čase, mění se zároveň tvar sloves ve větě vedlejší. Podrobný popis změn jednotlivých časů přikládáme v tabulce v příloze (Příloha III).

V příkladech 1, 2, 6, 7 je ve vedlejší větě *l'imparfait*, přesto čtenář i všichni překladatelé chápou, že se jedná o přítomnost, a podle toho je také vytvořen český překlad, ve kterém překladatelé shodně používají slovesa v přítomném čase, přestože ve francouzském originále je užito tvarů *l'imparfait*.

Souvětí příkladu 3 v sobě nese podmínku, čímž je podoba přímé řeči dále ovlivněna. Tvar „*allait naître*“ byl vytvořen od původního „*va naître*“, tedy *le futur proche*, které se změnilo na *imparfait* od pomocného slovesa *aller* + infinitiv významového slovesa. Do češtiny je nuance budoucnosti v minulosti zachována jen v Liehmově překladu. Naopak tvar „*était*“, jenž je utvořen z tvaru „*est*“ a formuje část zmíněné podmínkové věty, je přeložen v obou verzích shodně, tedy budoucím časem.

Věta v příkladu 4 v sobě nese význam minulosti, který je zachován i do českého překladu. Na rozdíl od příkladů 1, 2, 6, 7 zde není autorem použito *imparfait* ve významu přítomnosti, ale v původní větě v přímé řeči by byl *imparfait* také.

Výpověď z příkladu 5 jsme již viděli již v podkapitole 4.4. Pomocí *plus-que-parfait* je v této větě vyjádřena předčasnost děje vedlejší věty. Do českého jazyka je tato část souvětí přeložena slovesem ve vidu dokonavém a čtenář je schopen z takto postavené věty pochopit, který děj se udál jako první, aniž by překladatel musel použít příslovcí nebo velmi vzácně se vyskytujícího českého předminulého času.

Zároveň si v příkladu 6 všimněme výrazně odlišného překladu jmenné části přísudku (srov. *une vaste fumisterie – obrovský podfuk – velikánská fraška*). Zde bychom se přikláněli spíše k výrazu *velikánská fraška*, tedy k verzi manželů Fialových.

Příklad 1

orig.: „*Il était colonel et on disait que je lui **ressemblais**.*“ (str. 11)

A. J. L.: „... *byl plukovníkem a říkalo se, že **jsem mu podobný**.*“ (str. 11)

J. a V. F.: „... *byl plukovník a všichni říkali, že **se mu podobám**.*“ (str. 9)

Příklad 2

orig.: „... *je me demandai si oui ou non je **ressemblais** à mon grand-père.*“ (str. 12)

A. J. L.: „... *rád bych byl věděl, zda **se skutečně podobám** svému dědečkovi.*“ (str. 12)

J. a V. F.: „... *ptal se sám sebe, zda **jsem nebo nejsem podobný** svému dědečkovi.*“ (str. 9-10)

Příklad 3

orig.: „*Et enfin, je promis solennellement à la Sainte Vierge que si l'enfant qui **allait naître était un fils, je le consacrerai** à son service.*“ (str. 18)

A. J. L.: „*A konečně jsem slavnostně slíbil Svaté Panně, že **bude-li dítě, které se mělo narodit, syn, stane se jejím služebníkem.***“ (str. 16)

J. a V. F.: „*Nakonec jsem slavnostně slíbil Panně Marii, když přijde na svět dítě, které **jsme čekali, a bude to syn, stane se jejím služebníkem.***“ (str. 14)

Příklad 4

orig.: „*Est-ce que Hans Werner a dit que c'**était** toi?*“ (str. 32)

A. J. L.: „*Řekl Hans Werner, žeš to **byl ty?***“ (str. 28)

J. a V. F.: „*Přiznal se Hans Werner, žeš to **byl ty?***“ (str. 26)

Příklad 5

orig.: „*Qu'est-ce qu'il a dit? – Qu'il **était tombé.***“ (str. 32)

A. J. L.: „*A co řekl? – Že **upadl.***“ (str. 28)

J. a V. F.: „*Co tedy řekl? – Že **upadl.***“ (str. 26)

Příklad 6

orig.: „*Il a dit que l'Église **était** « une vaste fumisterie ».*“ (str. 34)

A. J. L.: „*Řekl, že Církev **je** obrovský **podfuk.***“ (str. 30)

J. a V. F.: „*Prohlásil, že církev **je** jen velikánská **fraška.***“ (str. 27)

Příklad 7

orig.: „*... vous avez toutes entendu – quand j'ai demandé à Rudolf – s'il **avait** une faute à se reprocher?*“ (str. 38)

A. J. L.: „*... jste všechny slyšely – jak jsem se ptal Rudolfa – zda **nemá** na svědomí – nějakou vinu.*“ (str. 33)

J. a V. F.: „*... jste – všichni – slyšeli – a dobře slyšeli – že jsem se ptal Rudolfa – **nemá-li** – na svědomí – nějaký – hřích.*“ (str. 31)

6.2 Sousednost v dalších větných konstrukcích

V příkladech 1, 5 a 6 má sloveso ve vedlejší větě význam přítomného času, což je shodně přeloženo v obou českých verzích. Ve francouzštině je z důvodu souslednosti použit *imparfait*.

V příkladech 2 a 7 je slovesem ve vedlejší větě vyjádřena budoucnost v minulosti, tudíž autor použil *imparfait* od *aller* a infinitiv významového slovesa. Tímto způsobem se, jak jsme již zmiňovali, v rámci souslednosti časové vyjadřuje *futur proche*, který by byl použit v případě, že by v hlavní větě bylo sloveso v přítomném čase.

Vedle obsahových vět můžeme souslednost najít také v souvětí, v němž je větou vedlejší předmětnou (viz příklad 3). Po morfologické stránce je překlad správný, i když by bylo možné využít minulý čas také v češtině „*Za zády jsem slyšel, jak strýc Franz říkal: ...*“, protože *imparfait* v souslednosti časové vyjadřuje jak přítomnost, tak i samotný *imparfait*, nicméně po

syntaktické stránce se v originále jedná o větu vedlejší přívlastkovou, která je v obou překladech přeložena jako věta vedlejší předmětná se zachováním souslednosti časové. Může se jednat o shodný záměr obou překladatelů i o omyl v důsledku záměny francouzské *phrase subordonnée relative* za *phrase subordonnée complétive*. V tomto případě by se překlad dal také vyřešit infinitivní konstrukcí, tedy „*Za zády jsem slyšet strýce Franze říkat: ...*“.

S podobnou problematikou ohledně využití *l'imparfait* se setkáváme v příkladu 4, kde je v originálu dvakrát *l'imparfait*, ale jednou je v obou českých verzích přeložen minulým časem a jednou přítomným časem. Opět podotýkáme, že v obou případech je možná alternace českého času přítomného a minulého. Zajímavý je zde také překlad slovesně-jmenného přísudku *n'était pas ta faute*, protože jak v překladu A. J. Liehma, tak v překladu manželů Fialových je tento přísudek překládán jako slovesný jednoduchý a jmenná část je vyjádřena již v samotném slovesu *nezavinit*. Tento postup odpovídá sémantickému pojetí francouzštiny.

Příklad 1

orig.: „... *je sentis que mon genou gauche était trempé.*“ (str. 14)

A. J. L.: „... *a já cítil, že mám mokré levé koleno.*“ (str. 13)

J. a V. F.: „... *já jsem ucítil, že mám levé koleno mokré.*“ (str. 11)

Příklad 2

orig.: „... *j'eus l'impression qu'il allait se lever pour en rabattre les battants.*“ (str. 14)

A. J. L.: „... *já měl dojem, že vstane, aby je zavřel.*“ (str. 13)

J. a V. F.: „... *já jsem měl dojem, že se zvedne a zavře je.*“ (str. 11)

Příklad 3

orig.: „... *j'entendis l'oncle Franz qui disait: ...*“ (str. 35)

A. J. L.: „*Za zády jsem slyšel, jak strýc Franz říká: ...*“ (str. 31)

J. a V. F.: „*Za zády jsem slyšel, jak strýček říká: ...*“ (str. 28)

Příklad 4

orig.: „... *le lendemain, il a écrit au Supérieur que ce **n'était pas ta faute**, mais la faute de neige, et que je **ne voulais pas** qu'on te punisse.*“ (str. 50)

A. J. L.: „Druhý den napsal Představenému, žes to **nezavinil** ty, ale sníh, a že **nechci**, abys byl potrestán.“ (str. 44)

J. a V. F.: „Druhý den napsal představenému, žes to **nezavinil** ty, že to bylo sněhem a já že **nechci**, abys byl potrestán.“ (str. 40-41)

Příklad 5

orig.: „... *elle trouvait que ce **n'était pas** une raison pour refuser de leur vendre ses tissus.*“ (str. 52)

A. J. L.: „... *avšak shledávala, že to **není důvod**, aby jim odmítala prodávat látky.*“ (str. 45)

J. a V. F.: „... *ale věděla, že to **není důvod** neprodávat jim látky.*“ (str. 42)

Příklad 6

orig.: „*A partir de ce moment, je n'osais plus faire un seul geste sans être sûr qu'il **appartenait** bien à mes gestes habituels.*“ (str. 53)

A. J. L.: „*Od té doby jsem se už neodvažoval učinit jediný pohyb, nebyl-li jsem si jist, že **patří** k mým obvyklým pohybům.*“ (str. 46)

J. a V. F.: „*Od této chvíle jsem neudělal jediné gesto, aniž bych si byl jist, že **zapadá** do mých navyklých pohybů.*“ (str. 42-43)

Příklad 7

orig.: „*Je crus qu'elle **allait dire**: ...*“ (str. 54)

A. J. L.: „*Čekal jsem, že **řekne**: ...*“ (str. 47)

J. a V. F.: „*Myslel jsem, že **řekne**: ...*“ (str. 44)

7 GÉRONDIF A JEHO PŘEKLAD

Pro zařazení této kapitoly jsme se rozhodli z toho důvodu, že sledujeme zajímavý styl překladu *le gérondif* u obou překladatelů, který souvisí nikoliv s francouzskými, ale s českými minulými časy. Zatímco A. J. Liehm se držel originální předlohy a stejně tak, jako Merle v knize hojně užíval *le gérondif* (v analyzované části celkem 42x), i Liehm zachoval v českém překladu přechodníky (v analyzované části celkem 38x), překlad manželů Fialových tento stylový prvek autora nerespektuje a v námi analyzovaném úryvku byl použit pouze 1 přechodník, a to navíc ve větě, jež v originální verzi *le gérondif* neobsahuje. Přestože *le gérondif* není tématem naší práce, zahrnujeme tuto kapitolu do naší práce, protože velká část původních tvarů *le gérondif* je manželé Fialovými do češtiny překládána právě pomocí minulých časů v podobě souřadných souvětí, čímž využívají současnosti dějů, kterou *le gérondif* vyjadřuje.

Použití *le gérondif*, resp. českého přechodníku je otázka autorova stylu a snahy o jeho zachování v českém překladu, což úspěšně provedl Liehm. Proti tomu ovšem stojí střízlivá úvaha překladatelského páru J. a V. Fialových, kteří nepochybně zvolili jinou cestu překladu *le gérondif* z toho důvodu, že český přechodník není v našem jazyce tak běžnou konstrukcí jako *le gérondif* v jazyce francouzském. Jako určitý argument pro obhajobu tohoto postupu je také fakt, že překlad manželů Fialových pochází z roku 1990, kdežto Liehm knihu přeložil v polovině 50. let, kdy byly přechodníky v naší literatuře ještě používány často. V roce 2005 však byla PaedDr. Liborem Hlaváčkem, Ph.D. provedena korektura Liehmova překladu, přechodníky zůstaly zachovány. Z toho důvodu se domníváme, že v tomto ohledu Liehm zvládl překlad lépe, což vidíme v příkladu 9, kde se překlad manželů Fialových výrazně liší od originálu nejen syntakticky, ale také významově.

V příkladech 1-5 uvádíme ty případy výskytu *le gérondif*, v nichž oba autoři zvolili jeho překlad pomocí minulého času. V analyzovaném úryvku jsme takových vět našli celkem deset, z nichž ve většině je *le gérondif* přeložen slovesem ve tvaru dokonavého vidu, nicméně našli jsme i několik případů, kdy je použito sloves ve tvaru vidu nedokonavého (viz příklad 3 a překlad J. a V. F. v příkladu 2).

Jak už jsme zmínili, Liehm část tvarů *le gérondif* překládá pomocí českých přechodníků přítomných (příklady 6, 8, 10) i minulých (příklady 7, 9). Příklady tohoto postupu jsou uvedeny v příkladech 6-10. Překlad manželů Fialových v těchto větách opět používá minulého času jak sloves ve tvaru vidu dokonavého, tak i nedokonavého. V analyzovaném úryvku Liehmova překladu jsme tento postup pozorovali celkem devětkrát.

Zbytek tvarů *le gérondif* byl v obou překladech transformován na příslovečná určení (nejčastěji na příslovečná určení průvodních okolností), popř. jmenné konstrukce. Naopak v dalších dvaceti devíti případech Liehm použil český přechodník pro překlad francouzských větných konstrukcí, které *le gérondif* neobsahovaly. Z toho definitivně usuzujeme, že Liehmovým záměrem bylo zachování autorského stylu Robert Merla.

Příklad 1

orig.: „*Il recommença à tousser, mais cette fois, d'une façon déchirante, en se pliant en deux sur la table, ...*“ (str. 18)

A. J. L.: „*Znovu se rozkašlal, avšak tentokrát tak mučivě, až se celý zlomil nad stolem, ...*“ (str. 17)

J. a V. F.: „*Opět se rozkašlal, tentokrát však v tak dusivém záchvatu, že se nad stolem málem zhroutil, ...*“ (str. 15)

Příklad 2

orig.: „*J'obéis et il se mit à se promener, en grommelant, dans sa cellule, et en me jetant de petits coups d'œil de temps en temps.*“ (str. 33)

A. J. L.: „*Poslechl jsem a on začal přecházet po cele, brumlal cosi a tu a tam se po mně podíval.*“ (str. 29)

J. a V. F.: „*Uposlechl jsem, páter začal přecházet po místnosti, něco si pobrukoval a občas se na mě podíval.*“ (str. 27)

Příklad 3

orig.: „*... cet être cruel – s'est assis parmi nous – il a mangé notre pain – en se taisant – et il a prié – prié!... – avec nous...*“ (str. 39)

A. J. L.: „*... si toto kruté stvoření – sedlo mezi námi – jedlo náš chléb – mlčelo – a modlilo se – modlilo!... – s námi...*“ (str. 34)

J. a V. F.: „*si tento krutý tvor sedl mezi nás – jedl s námi – mlčel – modlil se – modlil se...! – s námi...*“ (str. 31)

Příklad 4

orig.: „*Et le saint pardon encore sur son front il a osé – aussitôt – profaner – le respect – qu’il devait à son père – en lui cachant son crime.*“ (str. 40)

A. J. L.: „*A ještě se svatým odpuštěním na čele se odvážil – poskvrnit – úctu – kterou je povinen svému otci – a zapřel mu svůj zločin.*“ (str. 35)

J. a V. F.: „*A to ještě – se svatým odpuštěním na čele – měl odvahu poskvrnit – povinnost – ctít otce svého – a zapřel mu svůj hřích.*“ (str. 32)

Příklad 5

orig.: „*Huit jours environ après la mort de Père, je ressentis, en pénétrant le matin à l’église, une vive contrariété : Notre place était occupée.*“ (str. 52)

A. J. L.: „*Asi týden po Otcově smrti jsem vstoupil ráno do kostela a okamžitě mě zaplavil nepříjemný pocit: naše místo bylo obsazeno.*“ (str. 45)

J. a V. F.: „*Asi týden po otcově smrti jsem vstoupil do kostela a ihned se mne zmocnil nepříjemný pocit: naše stálá místa byla obsazena.*“ (str. 42)

Příklad 6

orig.: „*Je repris ma marche en comptant tous bas: ...*“ (str. 26)

A. J. L.: „*Pokračoval jsem v chůzi, počítaje tiše: ...*“ (str. 23)

J. a V. F.: „*Znovu jsem se dal na pochod a tiše počítal: ...*“ (str. 21)

Příklad 7

orig.: „*... dit Werner en réglant machinalement son pas sur le mien.*“ (str. 27)

A. J. L.: „*... pokračoval Werner, vykročiv automaticky stejnou nohou.*“ (str. 24)

J. a V. F.: „*... pokračoval Werner a automaticky vykročil stejnou nohou, ...*“ (str. 22)

Příklad 8

orig.: „*Il se leva et ralluma sa pipe en me regardant.*“

A. J. L.: „*Pak vstal, a **dívaje** se na mne, zapálil si dýmku.*“ (str. 28)

J. a V. F.: „*Potom vstal, **nespouštěl** ze mne oči a zapálil si dýmku.*“ (str. 25)

Příklad 9

orig.: „*L'oncle Franz s'assit, se renversa sur le dossier de sa chaise, allongea ses jambes bottés devant lui, déboutonna sa vareuse, et me regarda en clignant de l'œil.*“ (str. 54)

A. J. L.: „*Strýc Franz se posadil, opřel se o opěradlo, natáhl před sebe nohy ve vysokých botách, rozepjal si blůzu a pohlédl na mne, **přimhouřiv** oko.*“ (str. 48)

J. a V. F.: „*Franz se posadil, opřel se o opěradlo, natáhl nohy ve vysokých botách, rozepnul si kabát a přivřenýma očima mě **pozoroval.***“ (str. 44)

Příklad 10

orig.: „*Il en surgissait d'autres, et d'autres encore, des milliers et des milliers, ils criaient en tombant, ...*“ (str. 56)

A. J. L.: „*Objevovali se noví a noví, tisíce a tisíce, já je bez ustání kosil svým kulometem, křičeli **padajíce,** ...*“ (str. 49)

J. a V. F.: „*Objevovali se další a další, tisíce a tisíce, a já jsem je nepřetržitě kropil kulometem, křičeli, **padali,** ...*“ (str. 45)

8 DIDAKTICKÉ VYUŽITÍ PRÁCE

Jak jsme naznačili v Úvodu, byli bychom rádi, kdyby byla naše práce užitečná budoucím učitelům francouzského jazyka, pro které je problematika francouzských minulých časů mnohdy velmi obtížná. Ačkoliv toto téma nepatří při studiu francouzského jazyka mezi oblíbené, jedná se o jednu z nejdůležitějších částí výuky jazyka. Proto doufáme, že naše práce usnadní budoucím učitelům francouzštiny práci jak při jejich studiu, tak později při výuce samotné.

Na pečlivě vybraném množství příkladů jsme ukázali různé možnosti chápání a překládání velkého množství minulých časů, jimiž francouzština disponuje. Domníváme se, že naše příklady mohou být použity ve výuce pro demonstrování rozličných možností využití jednotlivých minulých časů a zároveň mohou být předmětem pro další diskuzi nejen na téma užití minulých časů, ale také na téma jejich překladu do českého jazyka. V mnoha případech jsme se dostali do situace, kdy bychom přeložili určitý gramatický jev jiným způsobem, než tomu učinili překladatelé Liehm a Fialovi, což považujeme za zajímavý fakt, se kterým by se při výuce pokročilých studentů dalo dobře pracovat.

Budoucím pedagogům doporučujeme k důkladnému prostudování zvláště kapitoly komentující knižní minulé časy (*passé simple, passé antérieur, imparfait du subjonctif, plus-que-parfait du subjonctif*) a také kapitolu o souslednosti časové. Pro kompletní dokumentaci minulých časů v přílohách přikládáme jednak shrnující přehled tvoření jednotlivých minulých časů (Příloha I), a dále pak přehled převodu jednotlivých minulých časů z přímé řeči na nepřímou (Příloha III).

ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsme se soustředili na výskyt minulých časů ve vybraném díle francouzského autora. Kladli jsme si za cíl zjistit frekvenci francouzských minulých časů, morfologicky a syntakticky rozebrat, na příkladech ukázat a okomentovat jednotlivé francouzské minulé časy (*passé simple*, *passé composé*, *imparfait de l'indicatif*, *imparfait du subjonctif*, *passé antérieur*, *plus-que-parfait de l'indicatif*, *plus-que-parfait du subjonctif*, *conditionnel passé*, *passé récent*), v těchto souvislostech je také porovnat v dvěma českými verzemi překladu knihy a případně i zdůvodnit rozdíly překladu v oněch českých verzích.

Pro naši práci jsme vybrali knihu *La mort est mon métier*, česky v obou překladech *Smrt je mým řemeslem*. Jedná se o dílo z poloviny 20. století, takže jsme se chtěli zaměřit i na to, jestli a jak se změnilo užívání ryze knižních francouzských minulých časů, zejména *passé simple*. Po přečtení všech verzí jsme pro naše účely vybrali vzorek prvních cca padesáti stran textu, protože jsme usoudili, že je dostatečně reprezentativní z hlediska všech aspektů naší práce.

Knihu, jejího autora i její překladatele jsme představili v 1. kapitole, koncepcie minulých časů, se kterými jsme pracovali, jsme se krátce zabývali ve 2. kapitole. Třetí kapitolu jsme věnovali analýze frekvence jednotlivých minulých časů, jež prokázala, že *passé simple* je i v této relativně mladé knize nejpoužívanějším časem, ale v přímé řeči byl nahrazován běžným *passé composé*, které bylo ve vybraném úryvku třetím nejčastějším časem. Jako primárně nedokonavý opak k *passé simple* byl druhým nejčastěji používaným časem *imparfait de l'indicatif*. V souvislosti se sousledností časovou jsme *plus-que-parfait* napočítali čtyřicet šestkrát. Zbytek výše zmíněných minulých časů byl ve vybraném vzorku zastoupen méně než desetkrát. Naše analýza ukázala, že ačkoliv není *passé simple* v mluveném projevu běžně užívaným časem, v literatuře má své pevné místo. Dá se předpokládat, že tomu tak je díky jeho jednoduchosti tvoření a snadnému rozlišení.

Čtvrtá, nejrozsáhlejší, kapitola pojednává o užití minulých časů z hlediska morfologie. U jednotlivých francouzských časů jsme uvedli různý počet příkladů ve snaze reprezentovat co nejvíce možností užití každého času. Současně jsme ke každému příkladu připojili oba české překlady a hodnotili jejich vhodnost. Ze syntaktického hlediska, kterému jsme se věnovali v 5. kapitole, se v analyzované části knihy vyskytují jak přísudky slovesné jednoduché, tak složené, stejně tak přísudky slovesně-jmenné. V souvislosti se syntaxí jsme v kapitole šesté mohli vidět typický chybný způsob překladu *phrase subordonnée relative* českou větou vedlejší předmětnou.

Nedílnou součástí francouzských minulých časů je časová souslednost. V šesté kapitole naší práce jsme uvedli několik příkladů tohoto jevu a pokusili se demonstrovat různé možnosti jeho překladu. Vzhledem k téměř úplnému potlačení českého předminulého času v mluveném i písemném projevu je francouzský předminulý čas překládán českým časem minulým a předčasnost musí být odvozena z kontextu, popř. blíže určena příslovečnými určeními. Tato problematika však kvalitu překladů neovlivnila.

Během analyzování vybraného úryvku jsme si dále povšimli zvláštnosti v jednom z českých překladů. Překlad Jarmily a Vlastimila Fialových se od originálu i prvního překladu Antonína J. Liehma liší v tom, že namísto originálních konstrukcí *gérondif*, jež Liehm z části překládá českými přechodníky, a tím zachovává jeden z prvků Merlova autorského stylu, používají jiné větné konstrukce, mnohdy věty vedlejší, ve kterých *gérondif* ne vždy zcela právně překládají pomocí věty vedlejší nebo souřadného souvětí se slovesem v minulém čase. Proto jsme tuto kapitolu zařadili do naší práce.

V poslední kapitole jsme nabídli možnost didaktického využití budoucím pedagogům francouzského jazyka. Domníváme se, že naše práce jim může být prospěšná nejen pro sebevzdělávání, ale také později při výuce pokročilejších studentů, kteří by mohli na námi vybraných příkladech pozorovat široký významový záběr francouzských minulých časů.

Jelikož naším cílem bylo také porovnat a okomentovat dva rozdílné české překlady, po provedené morfologické a syntaktické analýze konstatujeme, že se nám ze všech hledisek, která nás v naší práci zajímala, zdá překlad Antonína J. Liehma zdařilejší. V některých případech jsme zaregistrovali v Liehmově překladu i překladu Fialových jisté zjednodušování výpovědí, např. u *conditionnel passé*, což ale přisuzujeme snaze přiblížit se jazyku budoucího čtenáře a současné době.

Oba překlady se jistě snažily o zachování detailů autorova stylu např. zvláštním grafickým značením v přímé řeči v podobě spojovníku, který naznačuje nelogické pauzy v promluvě, typické pro jednu z postav, nicméně překlad manželů Fialových se nám zdá volnější. Naopak Liehmův překlad shledáváme stylově bližší francouzskému originálu, a to v syntaktických konstrukcích i volbě lexikálních prostředků.

Na základě naší analýzy a vzhledem k tomu, že v mnoha situacích jsme byli schopni navrhnout vlastní verzi překladu, konstatujeme, že další překladatel by byl jistě schopen přeložit vybrané dílo jinak.

V této bakalářské práci jsme nastínili problematiku francouzských minulých časů a jejich překladu do českého jazyka. Opět jsme si potvrdili, že systém francouzských minulých časů je komplikovaný. Je tedy nutné, aby studenti znali všechny souvislosti, včetně časové souslednosti, protože bez této znalosti může dojít ke špatnému pochopení či úplnému nepochopení textu nebo jeho části. Proto by se učitelé francouzštiny měli ve výuce minulým časům pečlivě věnovat.

RÉSUMÉ

Le sujet de ce mémoire est L'Analyse de l'usage des temps du passé dans une œuvre de l'auteur français et leur comparaison avec la traduction de cette œuvre en tchèque. Ce mémoire est basé sur l'analyse statistique de la fréquence des temps du passé dans une partie choisie du livre *La Mort est mon métier*, en tchèque *Smrt je mým řemeslem*, qui compte cinquante pages environ. Il s'agit du début de ce livre.

Après avoir analysé la fréquence de l'usage des temps particuliers, nous avons observé la morphologie et la syntaxe des temps proposés (*passé simple, passé composé, imparfait de l'indicatif, imparfait du subjonctif, passé antérieur, plus-que-parfait de l'indicatif, plus-que-parfait du subjonctif, conditionnel passé, passé récent*). Nous avons fait une liste d'exemples de chaque temps commenté et sa traduction en tchèque pour pouvoir souligner les différences entre le système des temps du passé en français et en tchèque et pour montrer le nombre de sens de chaque temps.

Concernant la fréquence des temps du passé en français nous voulions examiner si ou comment se développe l'usage de temps qui est réservé à la langue écrite – *le passé simple* – chez l'un des auteurs de la deuxième moitié du vingtième siècle. Selon nos statistiques, *le passé simple* est le temps le plus fréquent de notre extrait. Dans le cas du discours direct, il est en général remplacé par *le passé composé*. Après *le passé simple* c'est *l'imparfait de l'indicatif* qui est le plus fréquent. Nous le comprenons comme le contraire inaccompli au *passé simple* qui est considéré comme le temps désignant l'action accomplie. Puis, on a noté plusieurs exemples du *plus-que-parfait de l'indicatif* et quelques exemples des autres temps.

Quand on parle des temps du passé, nous devons observer les règles de la concordance de temps. Nous l'avons fait en comparant le style d'expression de la concordance en français et en tchèque. Puisque le tchèque n'utilise pas activement son plus-que-parfait, les traducteurs devaient exprimer ce phénomène autrement, par exemple à l'aide des adverbes. De point de vue de la syntaxe, nous avons découvert que dans notre extrait, il y avait des exemples des prédicats verbaux simples, composés, même des prédicats verbo-nominaux.

En lisant l'original du livre et puis les deux traductions, nous avons appris que dans la traduction de Jarmila et Vlastimil Fialovi, le *gérondif* français n'était pas traduit par l'expression équivalente de la langue tchèque mais à peu près la moitié des *gérondifs* était traduite par le temps du passé tchèque. C'est pourquoi nous avons ajouté ce thème dans notre

travail. Nous avons encore comparé ces deux versions de la traduction tchèque et nous pouvons constater que la traduction d'Antonín J. Liehm nous semble plus précise.

Dans ce mémoire, nous nous sommes confirmé de nouveau que le sujet des temps du passé en français était difficile. Il est nécessaire que les étudiants connaissent tous les règles de cette problématique parce que l'incompréhension de ces expressions ne leur permet pas comprendre le texte entier. Il faut que les professeurs s'orientent vers ce sujet plus.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Primární literatura

MERLE, Robert. *La mort est mon métier*. Paris: Gallimard, c1972. Folio, 789.

MERLE, Robert. *Smrt je mým řemeslem*. Přeložil A. J. LIEHM. Praha: Naše vojsko, 2005. ISBN 80-206-0768-4.

MERLE, Robert. *Smrt je mým řemeslem*. Přeložil A. J. LIEHM. Praha: Naše vojsko, 1960. Soudobá světová próza.

MERLE, Robert. *Smrt je mým řemeslem*. Přeložili J. a V. FIALOVI. 3. vyd. (1. vyd. v Melantrichu a v tomto překladu.). Praha: Melantrich, 1990. Panoráma (Melantrich). ISBN 80-7023-037-1.

Sekundární literatura

Literatura

HENDRICH, Josef. *Francouzská mluvnice*. 3. přeprac. vyd., 1. vyd. v nakl. Fraus. Plzeň: Fraus, 2001. ISBN 80-7238-064-8.

Y. DELATOUR .. *Nouvelle grammaire du français: cours de civilisation française de la Sorbonne*. [Nouv. éd.]. Paris: Hachette, 2004. ISBN 9782011552716.

HAVRÁNEK, Bohuslav a Alois JEDLIČKA. *Česká mluvnice*. 6. vyd., Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).

GREPL, Miroslav a Petr KARLÍK. *Skladba spisovné češtiny: Vysokoškol. učebnice pro stud.filoz.fak.stud.oborů 73-21-8*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).

BAUER, Jaroslav a Miroslav GREPL. *Skladba spisovné češtiny: vysokoškolská učebnice*. 3. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980.

Internetové zdroje

NEVEU, Franck. *Structures de la phrase en français moderne* [online]. Konzultováno 10. 11. 2016. Dostupné z: http://www.franck-neveu.fr/mediapool/76/768102/data/Structures_de_la_phrase_en_fran_ais_moderne.pdf

NEVEU, Franck. *Grammaire du verbe en français : morphologie, syntaxe, sémantique* [online]. Konzultováno 2. 11. 2016. Dostupné z: http://www.franck-neveu.fr/mediapool/76/768102/data/Grammaire_du_verbe_en_fran_ais_1_.pdf

SEZNAM PŘÍLOH

- I. Přehled tvoření jednotlivých analyzovaných francouzských minulých časů
- II. Graf – Frekvence minulých časů v originále díla
- III. Přehled transformace časů v nepřímé řeči
- IV.